

Student på nytt. Del 1: Suget efter kunskap avtar inte med åren.

Ålder och tidigare yrke är oväsentligt på Birkagårdens folkhögskola. Här är det nuet som gäller.
Fr v: Jerker Kolare, rektor, Claes-Göran Andersson, seniorstudent, Margareta Karlsson, historielärare och seniorstudenterna Brita Eriksson, Gun-Marie Cavalli-Björkman och Bengt Wangler.

”Vi håller oss friska – inte minst

En del har åttaårig folkskola bakom sig, andra en akademisk examen. På Birkagårdens folkhögskola är nu hälften av studenterna seniorer. Många har köat i flera år för en plats.

Astrid Johansson, reporter
Beatrice Lundborg, fotograf

● På Birkagårdens folkhögskola i Stockholm är hälften av studenterna numera seniorer, ansökningarna väller in och många köar i flera år för att få plats på någon de treåriga pensionärslinjerna.

– Det bästa jag gjort, säger Brita Eriksson, seniorstudent på den nystartade Balkan-kursen. En kurs som i vår ska avslutas med en studieresa till Bosnien-Hercegovina.

– Man lär sig nya saker, förstår sammanhang och får ett större intresse för vad som händer i tiden. Man läser dagstidningen på ett helt annorlunda sätt.

– Och man träffar nya människor,

det sociala är nästan viktigast, säger kurskamraten Gun-Marie Cavalli-Björkman, som var nyinflyttad till Stockholm när hon gick i pension. Här månar alla om varandra. Och lärarna är lysande föreläsare, det kan ju inte vara så lätt att vara lärare till oss, som alla har ett långt yrkesliv bakom oss.

För Bengt Wangler är kurserna ett sätt att komplettera de egna kunskaperna i historia och kulturhistoria.

– Bra är att man får koncentrera sig på ett geografiskt och kulturellt område i taget. Och kul är att känna att ett och annat faktiskt sitter kvar sedan skoltiden.

Birkagårdens seniorkurser är uppdelade på två linjer. Dels en allmän, treårig som är inriktad på kultur- och samhällsfrågor och som innehåller alltifrån historia, konst och skönlitteratur till stockholmiana och friskvård. Och så den så

kallade Europalinjen som startade 1999. Bakgrunden var EU-valet.

– Då sade många pensionärer att de inte visste ett dyft om EU, berättar Margareta Karlsson, historielärare, som byggt upp pensionärsverksamheten på Birkagården.

– De kunde inte följa med i den politiska debatten för eller emot och de begrep inte vad som stod på tidningarnas näringslivssidor. EU fanns inte när de gick i skolan.

Birkagården sökte och fick startbidrag från UD för en EU-kurs, som snabbt blev fulltecknad, permanentades och utökades till en treårig så kallad lär- och res-linje. Den första EU-kursen avslutas med en resa till Bryssel och Brygge. Därefter kan seniorstudenterna läsa om Tyskland, Frankrike, Italien och Turkiet – och avsluta kurserna med att resa till Berlin, Paris, Rom och Istanbul.

Vad höstens nya Balkankurs ska innehålla diskuterar de sexton kursdeltagarna en solig onsdagsförmiddag när terminen just dragit i gång. Alla har de läst på Birkagården tidigare. Nu ska de plugga, två halvdagar i veckan, ett helt läsår igen. På bordet i studierummet lig-

ger grundboken, ”En historia om Balkan – Jugoslaviens uppgång och fall” av Sanimir Resic. Och så en hög med kartböcker. Läraren Margareta Karlsson vill fokusera på Balkan i dag men starta redan på 600-talet. Vad var den historiska bakgrunden till kriget 1991–95? Frågorna är många. Vilken roll spelade religionerna? Är det fred i dag eller inte? Vad innebar Daytonavtalet egentligen? Vad var FN:s roll?

Under resan till Bosnien i vår ska seniorerna träffa en grupp jämgamla bosnier, som just nu pluggar engelska och samhällskunskap på ungefär samma sätt som Birkagårdens pensionärer. Och sedan är det meningen att bosnierna ska besöka Sverige.

Camilla Örbrink, föreståndare för pensionärsverksamheten.

Jerker Kolare, rektor på Birkagårdens folkhögskola.

Majoriteten av kursdeltagarna är kvinnor. Varför fler män inte söker finns det många teorier om.

– Kanske handlar det om en ovilja att läsa upp sig, tror Bengt Wangler. Tiden är ju kort. Eller kanske handlar det om bekvämlighet. Det är lätt att fastna hemma framför datorn. Det var min fru som anmälde mig, annars hade jag aldrig kommit i väg.

De flesta är mellan 65 och 75, men om ålder talar man inte på den här kursen. Inte heller talar man om vilket yrke man haft.

– Vad man gjort tidigare är inte så viktigt, säger seniorstudenten Claes Göran Andersson. För oss är yrket historia, det är nuet som gäller.

Gun-Marie Cavalli-Björkman håller med.

– Det här är en fristad från ålder och yrke, man blir inte placerad i fack och det gör det mycket enklare att prata.

Birkagårdens princip är att deltagarna inte ska behöva presentera sig själva och sin bakgrund vid kursstarterna. Utbildningsbakgrunden är mycket varierande. En del är högskoleutbildade men många har bara åttaårig folkskola eller realexamen.

LÄS VIDARE →

Allt fler seniorer i landets skolor

● Allt fler äldre sätter sig på skolbänken igen. Antalet seniorstudenter ökar på både högskolor och universitet, studieförbund och folkhögskolor.

Av Stockholms universitets drygt 100 000 studenter är cirka 6 500, eller sju procent, nu över femtio år. Det är en ökning från fyra procent år 2001. Flest äldre finns på den humanistiska fakulteten och andelen 50-plussare har ökat rejält de senaste tio åren, visar statistik som studentavdelningen tagit fram för DN. På institutionen för arkeologi och antikens kultur är var femte student numera över femtio. På konstvetenskapliga institutionen är fjorton procent av studenterna 50-plus, på institutionen för litteraturvetenskap och idéhistoria utgör de tolv procent. Också institutionerna för musik- och teatervetenskap, etnologi, religionshistoria och genusvetenskap, samt franska, italienska och klassiska språk har en hög andel 50-plussare (10–15 procent).

Naturvetenskapliga ämnen är det färre äldre som läser. Med ett undantag: astronomi. På institutionen för astronomi utgör de äldre hela 30 procent av studenterna. Att jämföra med nio procent för tio år sedan

– Det beror säkert på att de har så många intressanta orienteringskurser, om exempelvis modern kosmologi, astronomi och astrologi med mera, tror Johanna Belzacq, byrådirektör på studentavdelningen på Stockholms universitet.

– Vår profil är att inte bara erbjuda fleråriga program utan att också ha många fristående kurser, som löper över kortare tid. Det gynnar förstås vuxna människor och gör det lättare för äldre att söka. En del fnyser åt småkurserna, men jag känner mig stolt över att arbeta på ett universitet som verkligen satsar på det livslånga lärandet.

Också till Senioruniversitetets kurser är trycket stort. Många kurser blir fulltecknade på någon dag.

– Folk hänger på datorn klockan 24 på anmälningdagen för att vara säkra på att komma med, berättar Elisabet Tjernlund, en av Senioruniversitetets många frivillig-arbetare.

– Tisdagsföreläsningarna är fullproppade. Våra 78 språkkurser är också väldigt populära.

Senioruniversitetet är en ideell förening som i Stockholm samarbetar med Folkuniversitetet/Kursverksamheten vid Stockholms universitet. Man startade i liten skala 1991, och byggde ut med universitetskurser 2002. Antalet medlemmar är i dag uppe i drygt 4 000.

– Och det trots att vi inte annonserar, det sprids från mun till mun. De som vill kan tentera, säger Elisabet Tjernlund.

Senioruniversitetet har också studiecirklar och föreläsningsserier. Också folkhögskolorna bygger nu ut sina seniorkurser. Hittar dem gör man på www.folkbildning.nu

Astrid Johansson

i huvudet”

– Även om man inte har någon formell utbildning ska man kunna känna att man har saker att bidra med, säger Camilla Örbrink, föreståndare för pensionärsverksamheten. Som folkhögskola är vårt uppdrag att överbrygga utbildningsklyftan i samhället, så hos oss ger låg utbildning pluspoäng vid antagningen.

Det stora värdet är den ökade livskvalitet kurserna ger, om det är deltagarna ense.

– Vi håller oss friskare, inte minst i huvudet, säger Bengt Wangler. Det livslånga lärandet är viktigt för hjärnan.

Camilla Örbrink håller med: – Den hälsoeffekt kurserna har på våra deltagare går inte att mäta. Men jag är övertygad om att samhället tjänar på dem. Perioden efter pensioneringen innebär ofta stora sociala förändringar som kan vara svåra att hantera. Här kan man bygga upp helt nya nätverk. Vi ser vilket enormt stöd deltagarna får i varandra. Många svetsas samman och blir vänner för livet.

Till pensionärslinjernas 154 platser sökte i år 365 seniorer. Av dem som kom in hade många väntat i flera år.

– Kurserna är otroligt efterfrågade, trots att vi inte gjort mycket reklam för dem, säger Jerker Kolare, Birkagårdens rektor.

Han hoppas att fler folkhögskolor ska dra i gång liknande kurser för pensionärer.

– Det råder stor brist på kurser, fler och fler kunskapssugna 40- och 50-talister vill gå. Vi kan inte utöka mer, så hos oss växer kötiderna.

Birkagårdens kurser finansieras med statsbidrag och är i princip gratis för deltagarna, som läser fyra ämnen per termin, två dagar i veckan. En avgift på 875 kronor för extrautgifter tas ut per termin. Att utbildningen inte kostar för mycket är viktigt, betonar Camilla Örbrink.

– Det kommer att finnas många pensionärer även framöver som inte kommer att få en krona över på pensionen. Utbildning får inte bli något bara för rika, som det var förr.

Astrid Johansson

astrid.johansson@dn.se

Fotnot: De resor som ingår i Europalinjens kurser får deltagarna betala själva, men Birkagården arrangerar resorna.

Fakta. Birkagården

Stiftelsen Birkagården startades för 100 år sedan av Natanael Beskow (Elsa Beskows man) och Ebba Pauli. Förebild var den engelska settlementrörelsen, som på 1880-talet ville skapa sociala arbets- och studiecentra i städernas fattigkvarter. **Själva folkhögskolan**, som ligger i Birkagårdshuset på Karlbergsvägen, startade 1916–1917.

Stiftelsen Birkagården, som är partipolitiskt och religiöst obunden, är tillsammans med ABF huvudman för folkhögskolan. Förutom kurser driver Birkagården bland annat också fyra förskolor, ett fritidshem och ett sommarkollo.

I Stockholm har också Jakobsbergs folkhögskola en ettårig seniorkurs. PRO, Pensionärernas riksorganisation, har en egen folkhögskola i Gysinge och en dagfolkhögskola i Stockholm.

Astrid Johansson